

Høgni av Heiði skrivar:

Fólkaræði — demokrati III**Verkafrælsi**

Á arbeidsplassunum valdar ofta reint diktatur (tað øvugta av fólkaræði) og tískil er okkara hálovaða fólkaræði ikki meira enn hálv, tá tað fevnir ikki um framleiðslutólini, skrivar Høgni av Heiði m.a. í hesum partinum av greinarøðini um fólkaræði — demokrati

Vit mugu, sum áður umrøtt, ásanna, at tali- og skrivifrælsi hjá okkum er sera avmarkað, tá tað ræður um at hava at teimum ráðandi, serliga peningavaldinum, eitt nú teir ið eiga virkni. Vilt tú koma tær fram í arbeidinum, og ikki enda í arbeidsløysi, er tí ikki ráðiligt at koma sær í onáðir hjá virkisánaranum.

Men tá meint verður við skrivi- og talifrælsi, verður ikki hugsað um viðurskiptini á arbeidsplassunum; vit meina við teir ráðandi, — stýrið í landinum, — fara kanska fleiri at siga. Hetta er rong fatan, og fari eg at nýta eitt fæst dømi sum próvgrund:

Fyrst letur danska «maktelitan» (Anker og

hansara javnaðarfólk) seg sannføra um at lata norðsjóaroljuna upp í hendurnar á einari privatari stórfyrirtekku (Ø.K.—D.U.C.) fyri 40 krónur (symbolskt gjald). Seinni, tá fleiri sakligar grundir (lógabrot og sáttmálabrot) tala fyri at temja stórfyrirtekuna, steðgar «maktelitan» bráðliga á, av ótta fyri at stórfyrirtekkan fer í «verfall» ella fer at hevna seg við at flyta fyrirkasssemið úr landinum! Tilik höttan hevur vist seg føra fyri at seta ta formelt valdandi elituna uttanfyri. Lita vit at mæta fleirtjóðafyrirtekunum, er máttloysið hjá «stýrisslitunum» enn meira sjónslegt, tí hesar stórfyrirteknar eru peningareidur, ið ikki standa til

svars fyri nokrum fólka-valdum organi. Tað flættast ikki við tilkari, og ring er muran í tí. Tað er eingin ivingur um, hvør ið valdið hevur.

Eitt veldugt vald kann vera miðsavnað í vinnulivinum, ið ikki nýtist at vera so heft at ti valda tinginum. (Hjá okkum her heima er tað Fiskasølan, ið hevur allan útflutningin um hendi).

Á arbeidsplassunum valdar ofta reint diktatur (tað øvugta av fólkaræði); og tískil er okkara hálovaða fólkaræði ikki meira enn hálv, tí tað fevnir ikki um framleiðslutólini. Her er tað aftur ein spurningur um pening.

Fullkomið fólkaræði setir sum treyt eina viðkan av fólkaræðinum frá bert at fevna um tað politiska til eisini at fevna um tað fíggjarliga.

Hvør bati er í tí, at vit her heima hava nógvar

flokkar at velja imillum, um eingin av teimum hevur sum mið og mál at geva fólkinum vald í arbeidsplassi sínum, har tað stríðist helvtina av ævi síni? Virkisánarin ella stjórin kann loyva sær at ganga fyri einki og pimpa allan dagin, meðan hann setir onkran formann at dikja á verkafólkið fyri at kroysta eitt meirvirði (vinning) burtur úr framleiðsluni, harav ein stórt partur fer til stáslavnað virkisánarans.

— «Ja, men hann tók stigið og ábyrgdina til felags vælferð», heldur onkur, og: «gongur tað ikki, kennir hann sviðan av tí». Um hesa rættvisgeringina er í fyrsta lagi tað at siga, at vist tóku teir fyrsta stigið og viðhvørt eisini takið, men hesir vóru aloftast teir gomlu, og nú á døgum er tað mesta fyrirkasssemi arvað, — og verkafólkið skal óivað sjálvst duga at halda tí uppi, tí ilt er at enda í arbeidssvæsladøminum. At óeydnað fyrirkasssemi altíð er ein ræðuligur húsagangur, er ein ræðumynd. Hvussu ber tað tá til, at reiðarar, eftir at skipið er farið á heysin, keypa sær dýrasta slag av bili dagin eftir? (Dømi úr forøyska veruleikanum).

Nei, vit mugu krevja — í heilaga navni fólkaræði-

sins — at fólkið ikki bert ræður í tinginum, men eisini á arbeidsplassinum, har tað strevar helvtina av ævi síni. Eitt soverðið ræði kann skipast á ymsan hátt, sum lond stýrd av verkafólki hava sýnt.

Í flestum forum, í hesum londum — sum tó enn bera móðirmerki av tí peningasamfelag, ið fott tey hava — visir aloftast verkamannaráðið, ið samráð við staðarráð, á eitt dugnaligt roynt og helst útbúgið fólk til stjórn, sum síðani skal góðtakast av verkafelagnum, sum hevur hægsta myndugleika (veto) í frasetingarmálum, og sum tískil kann fella stjórn, um hesin sýnir ábyrgdarloysi, ódugnaskap, ella er ólátaður imóti verkafólkinum.

Soleiðis kann verkafólkið tryggja seg imóti at fáa eitt óargdýr ella órøkis-kropp at leiða seg og virkið, og túsdntals leiðarar verða útskiftir árliga. Leiðslan, ið hevur hægstu avgerð í framleiðslumálum, skal ikki bert geva boð, men eisini taka imóti.

Burturbeiningar av arbeidsløysinum ger, at verkafólkið ekkaleyst kann dikja leiðsluna undir í dyggilgum, sakligum ábreiðslum bæði í bløðum og á verkafundum á arbeidsplassinum, har allar

Greinarøðin er í fimm partum. Fyrsti var í blaðnum 7. august, annar 10. august.

týðandi lógir verða lagdar fram til orðaskifti. Verka-fólkið eigur atgongd til allan virkisrokniskap. Og verkafelagini og leiðslan hava skyldu til at skula verkafólkið, so at ein og hvør, ið hevur evni og áráði, kann royna eftir leiðarastørvunum. Hetta eru eisini mannaðrættindi.

— Og soleiðis kundu vit hildið fram. Í hesum londum, har verkafólkið hevur ognartikið framleiðslutólini, býðst teimum høvi at gera royndir við arbeidsháttum, sum vit mugu øvunda: Summastaðni, eitt nú í landbúnaðarkollektivunum og brigadunum, er mannagongdin rætt sum at velja inn í tingið og ráðini — verka-fólkið velur leiðsluna beinleiðis og loynliga. Hetta er verkafólkaræði, tá tað er eina størst! Hetta meira framkomna fólkaræði tykist at mennast í hesum londum.

Tilik menning av fólkaræðinum er ein styrkjan av fólksins kendslu av at vera veruliga valdarar í egnum virki. Ein stjóri ella formaður kann valla kenna seg betur, enn tá hann veit, at hann er valdur av egnu arbeidsskammeratum sínum at skipa fyri og umbøða seg. Øvugt má tað kennast óhugnaligt at vera óynsktur og illa lýddur — kroystur niður á verka-fólkið at skipa fyri...

Dálkingarvandin og fiskaaling III**Vaskimaskinan**

Eitt miðal húsarhald letur frá sær umleið eitt tons av eitradum rennuvatni um samdøgríð, sigur Jørgen M. Olsen í tridja parti av greinarøðini um dálkingarvandan og fiskaaling

eftir Jørgen M. Olsen, Vági

Tað er heldur ikki sjáldan at siggja fisk av ymskum sløgum, ið fiskað eru inni á firðinum, hava stór sár og svullir. Serliga eru tað skrubburnar, ið eru sárutar.

Í votnum eru ofta eingir aðrir møguleikar fyri tilgongd av friskleika uttan nakrar smáar áir, ið renna í tey.

Tí er tað ein himmalrópandi synd móti hini einaferð so reinu feroysku nátturuni at veita kloakkir, eitrandi rennuvatn úr vaskimaskinum og lutvis eisini klormettað vatn úr svimjihylum í votnini, sum hava næstan stilt standandi vatn ella stöðuvatn.

Hesi votn, sum eru komin so illa fyri, eru í stórum vanda fyri oyðing av øllum livi, og tey sil og allar, har liva, gerast eitrad, og sum árin liða,

kunnu tey eisini gerast ein smittukelda fyri fólk, meðan tey fyri komandi ættarlið verða stinkandi diki.

Í dag sýnist tað fyri mær, sum eitt ósjónligt altoyðandi eiturskýggj er við at breiða seg eftir botninum longur og longur út á firðirnar. Tær flótandi algurnar, botngroðin og so teir livverjandi tonglaskógirnir, ið dag og nátt framleiða eina rúgvu av bakteriudrepandi og livsneyðugum evnum, eru í dag við at kóðna í allari ílskuni.

Hvat er so tað, sum framleiðir, mennir og spjaðir hetta oyðandi eiturskýggj um allan fjørðin?

Tað renna dagliga nógvar eitrandi evni í fjørðin.

Dastið av hesum eitri kemur frá vaskimaskinum, kloakum og idnaðarvirkjum, sum árliga goysa stórar nøgdir til sjós.

Eftir upplýsingum frá sakkønnum á hesum øki verður sagt, at eitt miðal húsarhald letur frá sær umleið eitt tons av

eitradum rennuvatni um samdøgríð, og har afturat koma idnaðarvirkini.

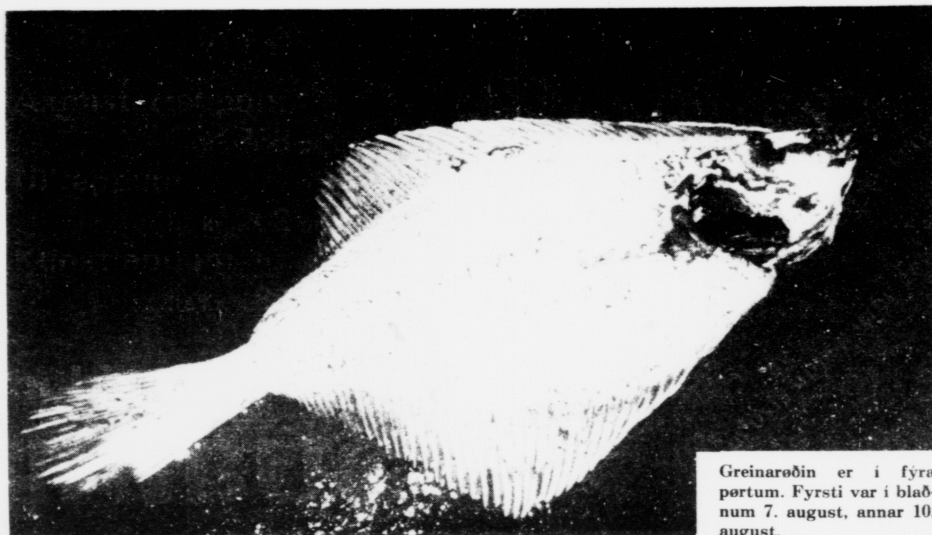
Í stórbyggunum verða tað soleiðis nógvar túsdntons av eitradum vatni, ið renna í firðirnar um árið.

Enn einaferð: Tað er bráðneyðugt at steðga ella minka um hesa dálking av okra firðum og votnum. Okkurt má gerast, men hvat vilja og kunnu teir avvarðandi gera?

Fyrr kláradu húsmóðurnar seg við grønsápu og øðrum sápum, ið vóru framleiddar av livrunnum

evnum, sum vóru óskaðlig fyri umhvørvið, tí tey loystust upp í sjónum og fullu innafur í nátturuna, og tí var eingin vandi fyri dálking av sápu sum nú.

Eitt er vist, og tað er, at vaskimaskinan og tær sterku sápurarnar eru komnar at vera! Dagliga sæst í bløðunum, at tað verður lýst við betri og sterkari vaskievnum, sum spara dýran elstreym og kostiliga tíð. Men tað verður ikki sagt frá, at hesi nýmótans vaskievni, eru samstundis meira eit-



Greinarøðin er í fyra partum. Fyrsti var í blaðnum 7. august, annar 10. august.